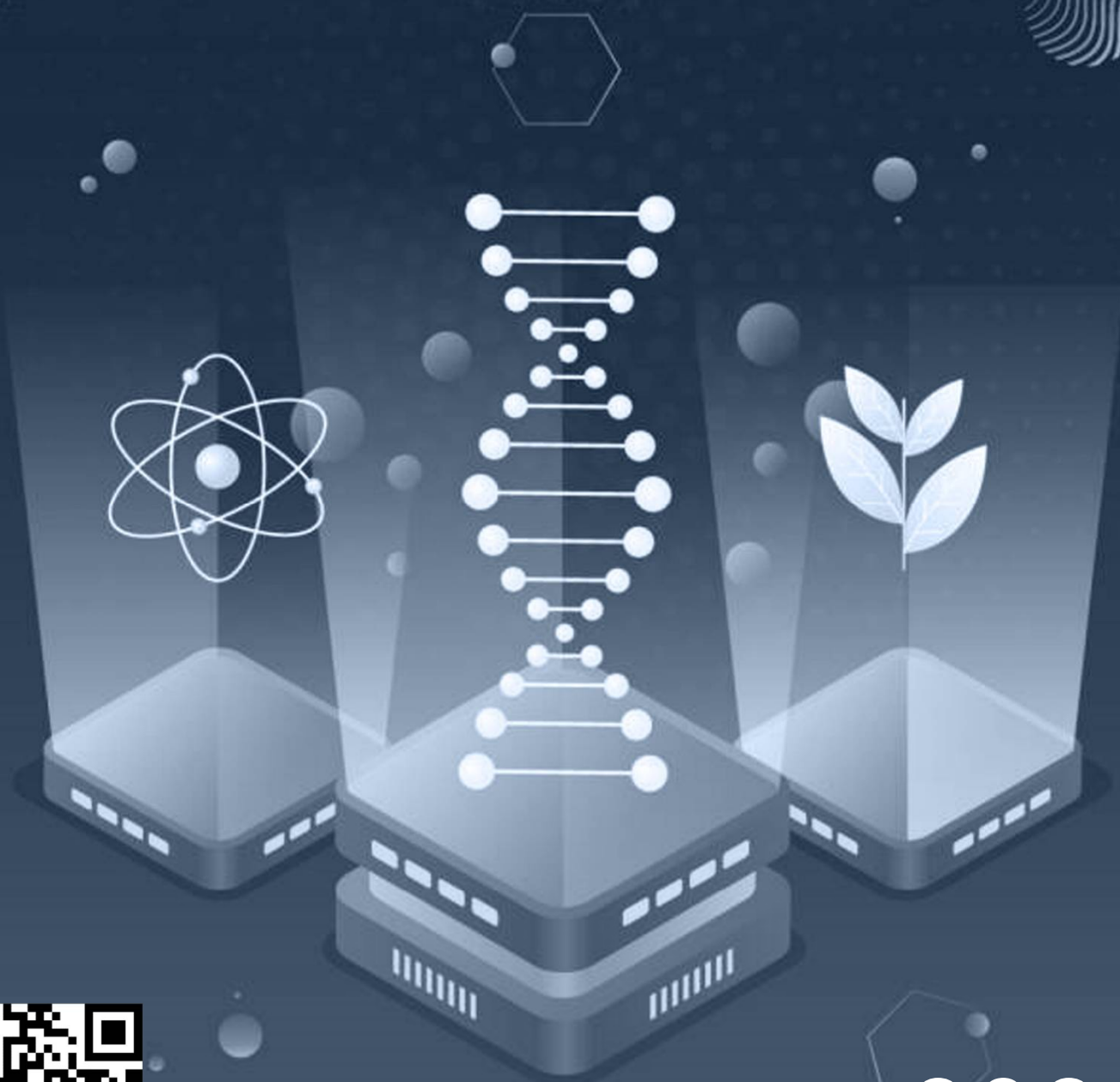

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 2 **2026**

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 2

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№2 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-2>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa

doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением № 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1. **Djumanova Dilbar Raximovna, Bakiyeva Gulandom Xisomovna, Yuvasheva Shoiraxamamadovna**
MAQOLLARNING GENDERLIK: RUS VA INGLIZ TILLARIDA OILAVIY MUNOSABATLAR SEMANTIKASI.....6
2. **Xajiyeva Difuza Adambayevna**
HAMID OLIMJON SHE'RIYATIDA TABIAT TASVIRI: BAHOR, TOG' VA TUN POETIK SEMANTIKASI.....12
3. **Эргашева Дилфуза Камиловна**
ЦЕННОСТНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ.....17
4. **Grigoryeva Mariya Vitalyevna**
RUS VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA XRONOTOP (FAZOVIY KONFIGURATSIYA) NING BADIY VA FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.....21

TARIX

1. **Abdullayeva Laylo**
O'RTA SINFNING SHAKLLANISHI VA UNING TARIXIY-NAZARIY ASOSLARI.....25
2. **SHeripov Umarbek Atajanovich**
MARKAZIY OSIYODA SUV XAVFSIZLIGI MUAMMOSI VA SIBIR DARYOLARINI BURISH LOYIHASI: TARIXIY TAJRIBA VA ZAMONAVIY GEOSIYOSIY TAHLIL.....30
3. **Kamolova Habiba Muhammadiyevna**
AMIR TEMUR VA SHAHRISABZ: TARIXIY MEROS VA ZAMONAVIY TARAQQIYOT....34
4. **Allaberganov Ollabergan Arslanbekovich**
1945–1956-YILLARDA XORAZM VILOYATIDA PENSIYA TA'MINOTI (YUTUQ, KAMCHILIK VA TAFOVUTLAR).....38
5. **Matyakubova Shaxodat Xamidjanovna**
V–XI ASRLARDA JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA AHOLI TURAR-JOYLARINING MADANIY-XO'JALIK RIVOJI VA IQTISODIY-ETNOMADANIY MUNOSABATLAR (XORAZM ARXEOLGIK TADQIQOTLARI ASOSIDA).....43
6. **Jumaniyazova Intizor To'likinova**
MAMLAKATIMIZDA DINIY TA'LIM VA UNING HUQUQIY ASOSLARI.....48
7. **Alimova G'unchaxon Baxodirovna**
ARAB MUHAMMADXON VA UNING AVLODLARI DAVRIDA XIVA XONLIGINING MUSTAHKAMLANISHI.....52
8. **Г.А. Дадамирзаева**
УЗБЕКИСТОНДА ХУНАРМАНДЧИЛИК КООПЕРАЦИЯСИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҚУРИЛИШ ЖАРАЁНИНИНГ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ.....56
9. **Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li**
TA'LIM TIZIMIGA KOMMUNISTIK G'OYALAR TATBIQI VA UNING IJTIMOIIY OQIBATLARI.....63
10. **Matkarimova Intizor Atabayevna**
AHOLINI RO'YXATGA OLIHNING JAHON TAJRIBASI.....69

FALSAFA

1. **Nurmatov Jaxangir Yeshbayevich, Turobov Bekpulat Nusratullayevich**
E.E.BERTELS ASARLARIDA NAVOIY MA'NAVIIY MEROSI TAHLILI.....76
2. **Bozorov Mustafu Jabborovich**
MIGRATSIYA JARAYONINING GENEZISI: IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL.....82

Bozorov Mustafo JabborovichSamarqand davlat chet tillari instituti
professori**MIGRATSIYA JARAYONINING GENEZISI: IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.22085257>**ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada migratsiya jarayonining genezisi ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan kompleks tahlil qilingan. Migratsiya nafaqat demografik hodisa, balki insoniyat tsivilizatsiyasi rivojining ontologik sharti, madaniy almashinuv mexanizmi va ijtimoiy transformatsiya omili sifatida ko'rib chiqilgan. Maqolada migratsiyaning tarixiy shakllanish bosqichlari – ibtidoiy ko'chmanchilikdan global migratsiyagacha bo'lgan evolyutsiyasi ochib berilgan. Ibn Xaldun, Aristotel, K. Marks, Z. Bauman kabi mutafakkirlarning asarlariga tayanib, migratsiya fenomenining aksiologik, epistemologik va ekzistensial jihatlari asoslangan. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda migratsiya siyosatini takomillashtirish va ijtimoiy integratsiya mexanizmlarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: migratsiya genezisi, ijtimoiy falsafa, ko'chmanchilik, globallashtirish, madaniy identiklik, ijtimoiy mobilik, diaspora, integratsiya, transmilliylik, fazoviy harakat.

Бозоров Мустафо ЖабборовичПрофессор самаркандского государственного
института иностранных языков (СамГИИЯ)**ГЕНЕЗИС МИГРАЦИОННОГО ПРОЦЕССА: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ
АНАЛИЗ****АННОТАЦИЯ**

В данной статье генезис миграционных процессов рассматривается с комплексной социально-философской точки зрения. Миграция анализируется не только как демографическое явление, но и как онтологическое условие развития человеческой цивилизации, механизм культурного обмена и фактор социальной трансформации. В статье раскрываются исторические этапы формирования миграции — от первобытного кочевничества до современной глобальной миграции. Опираясь на труды таких мыслителей, как Ибн Халдун, Аристотель, К. Маркс и З. Бауман, обосновываются аксиологические, эпистемологические и экзистенциальные аспекты феномена миграции. Результаты исследования могут способствовать совершенствованию миграционной политики в Узбекистане и разработке эффективных механизмов социальной интеграции.

Ключевые слова: генезис миграции, социальная философия, кочевничество, глобализация, культурная идентичность, социальная мобильность, diaspora, интеграция, транснациональность, пространственная мобильность.

Bozorov Mustafo Jabborovich
Professor at the Samarkand State Institute of
Foreing Languages (SamSIFL)

THE GENESIS OF MIGRATION PROCESS: SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS

ABSTRACT

This article examines the genesis of migration processes from a comprehensive socio-philosophical perspective. Migration is analyzed not merely as a demographic phenomenon but as an ontological condition for the development of human civilization, a mechanism for cultural exchange, and a factor of social transformation. The article reveals the historical stages of migration formation — from primitive nomadism to contemporary global migration. Drawing on the works of such thinkers as Ibn Khaldun, Aristotle, K. Marx, and Z. Bauman, the axiological, epistemological, and existential aspects of the migration phenomenon are substantiated. The research results may contribute to the improvement of migration policy in Uzbekistan and the development of effective mechanisms for social integration.

Keywords: genesis of migration, social philosophy, nomadism, globalization, cultural identity, social mobility, diaspora, integration, transnationality, spatial mobility.

Kirish. Migratsiya – insoniyat tarixidagi eng qadimiy va doimiy hodisalardan biri bo‘lib, u tsivilizatsiyalarning shakllanishi, madaniyatlarning o‘zaro boyishi va ijtimoiy tizimlarning transformatsiyasida hal qiluvchi rol o‘ynagan. Zamonaviy dunyoda globallashuv, iqtisodiy integratsiya, siyosiy inqirozlar va iqlim o‘zgarishlari sharoitida migratsiya jarayonlari yangi sifat va miqyos kasb etmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda dunyo bo'ylab 281 milliondan ortiq inson o'z vatanidan tashqarida yashamoqda, bu global aholining 3,6% ni tashkil etadi [1].

Migratsiyani faqat demografik statistika yoki iqtisodiy ko'rsatkichlar doirasida tahlil qilish yetarli emas. Uning chuqur ijtimoiy-falsafiy mohiyatini anglash uchun migratsiya jarayonining genezisini, ya'ni uning kelib chiqish manbalari, tarixiy rivojlanish bosqichlari va ontologik asoslarini o'rganish zarur. Migratsiya – bu faqat fazoviy harakat emas, balki insonning o'z mavjudligini yangi makonda anglash, identikligini qayta qurish va ijtimoiy munosabatlarni transformatsiya qilish jarayonidir.

Ushbu maqolaning maqsadi migratsiya jarayonining genezisini ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish, uning tarixiy shakllanish mexanizmlarini ochib berish va zamonaviy global migratsiyaning aksiologik-epistemologik xususiyatlarini asoslashdan iborat.

Adabiyotlar sharhi. Ilmiy adabiyotlar keng qamrovli tahlili shuni ko'rsatadiki, migratsiya muammosi fan tarixida turli davrlarda va turli paradigmalarda o'z aksini topgan. Xususan, klassik falsafa namoyandalari, jumladan, Aristotelning "inson – ijtimoiy mavjudot" g'oyasi va Ibn Xaldunning "Muqaddima" asaridagi ijtimoiy birlik (asabiya) va ko'chmanchilik nazariyalari migratsiyaning dastlabki falsafiy-asoslarini shakllantirgan. Keyinchalik, ijtimoiy nazariya vakillari K. Marks va M. Veber migratsiyani kapitalistik munosabatlar, mehnat bozoridagi o'zgarishlar va ijtimoiy harakatchanlik kontekstida tahlil qilib, uning iqtisodiy-deterministik jihatlarini ochib berishgan. Zamonaviy globalistika bosqichida esa Z. Bauman, U. Bek va S. Kastels kabi mutafakkirlar migratsiyani "suyuq zamona", "kosmopolit jamiyat" va "tarmoq jamiyati" konseptual doiralarda ko'rib chiqib, uning identiklik va madaniy transformatsiyadagi ro'lini yoritishgan [11, 12, 13, 14].

Dunyoda majburiy migratsiya (qochqinlar, siyosiy muhojirlar) hajmi oshib, inson huquqlari, madaniy identiklik va ijtimoiy adolat muammolarini keltirib chiqarmoqda. Migrantlarning yangi jamiyatga integratsiyasi jarayonida milliy, madaniy va diniy identiklikning qayta shakllanishi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayonlarni keltirib chiqaradi. Migratsiyani o'rganishda ko'pincha empirik-statistik yondashuv ustunlik qilib, uning falsafiy-ontologik asoslari, genetik mexanizmlari va aksiologik mazmuni yetarli darajada tahlil qilinmaydi. Markaziy Osiyo mintaqasida mehnat

migratsiyasining keng tarqalishi, diasporalarning shakllanishi va madaniy almashinuv jarayonlari milliy siyosat va ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Biroq, mavjud tadqiqotlarning aksariyati migratsiyani demografik-statistik yoki iqtisodiy-siyosiy hodisa sifatida o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning chuqur ontologik, aksiologik va epistemologik asoslari yetarli darajada ochib berilmagan. Ayniqsa, migratsiya genezisining kompleks ijtimoiy-falsafiy tahlili, Sharq falsafiy an'analari (inson qadri, ma'naviyat, erkinlik tushunchalari) bilan integrallashgan holda, hamda globallashuv sharoitida inson erkinligi va mas'uliyati o'zaro bog'liqligi kontekstida yetarli darajada o'rganilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlar kompleks qo'llanildi: tarixiy-genetik tahlil - migratsiya jarayonining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini o'rganishda xronologik-evolyutsion yondashuv qo'llanildi.

Fenomenologik-germenevtik usul - migratsiyani inson mavjudligining fazoviy shakli sifatida tahlil qilishda M. Xaydegger va P. Rikyorning germenevtik an'alariga murojaat qilindi. Dialektik-sistemali yondashuv - migratsiyani ijtimoiy tizimning dinamik elementi sifatida ko'rib chiqishda Gegelning dialektik metodi qo'llanildi. Komparativistik (qiyosiy) tahlil - Sharq va G'arb falsafiy an'alarida migratsiya tushunchasini qiyosiy o'rganish orqali universal va maxsus jihatlar aniqlandi.

Tahlil va tadqiqot natijalari. Migratsiya jarayonining genezisini tushunish uchun avvalo "migratsiya", "harakat" va "fazo" tushunchalarining falsafiy mohiyatiga chuqurroq nazar solish lozim. Falsafa tarixida harakat inson mavjudligining ajralmas, konstitutiv xususiyati sifatida qaralgan.

Insoniyatning eng qadimiy migratsiya shakli – ibtidoiy ko'chmanchilik bo'lib, u biologik ehtiyojlar (oziq-ovqat, iqlim) va ijtimoiy omillar (xavfsizlik, resurslar) bilan bog'liq edi. Aristotel "Siyosat" asarida insonni "ijtimoiy hayvon" (zoon politikon) deb ta'riflar ekan, uning fazoviy harakatini ijtimoiy ehtiyojlar bilan izohlaydi: "Inson tabiatan jamoada yashashga moyildir. U o'z ehtiyojlarini qondirish uchun boshqalar bilan hamkorlik qiladi va bu hamkorlik fazoviy yaqinlikni talab qiladi" [6, B. 45].

Ibn Xaldun esa "Muqaddima"da ko'chmanchilikni tsivilizatsiya rivojining boshlang'ich bosqichi sifatida tavsiflaydi: "Badaviylar (ko'chmanchilar) madaniyatning ibtidoiy shaklidir. Ularning harakati yer resurslari, suv va o'tloqlarga bog'liq. Biroq, aynan shu harakat orqali ular yangi bilimlar, tillar va madaniyatlar bilan tanishadilar" [2, B. 178]. Demak, migratsiyaning eng qadimiy shakli insonning tabiiy ehtiyojlari va ijtimoiy adaptatsiyasi bilan bog'liq ontologik hodisadir.

Qadimiy Misr, Mesopotamiya, Xitoy, Hindiston va O'rta Osiyo davlatlarining shakllanishi bilan migratsiya yangi sifat kasb etdi. Savdo yo'llari (Ipak yo'li), harbiy yurishlar, diniy tarqalish va ma'muriy markazlashtirish migratsiya oqimlarini kengaytirdi.

Arab faylasufi Al-Farobiy "Fozil odamlar shahri" asarida ideal jamiyatning shakllanishida turli madaniyatlarning o'zaro ta'sirini ta'kidlaydi: "Shaharning fozilligi uning aholisining xilma-xilligi, bilim almashinuvi va madaniy integratsiyasi bilan belgilanadi" [7, B. 112]. Bu fikr migratsiyaning madaniy-epistemologik ahamiyatini ochib beradi: migratsiya nafaqat aholining fazoviy qayta taqsimlanishi, balki bilim, texnologiya va qadriyatlarning tarqalish mexanizmi hisoblanadi.

O'rta asrlarda diniy sabablar (haj, ziyorat, missionerlik, diniy ta'qiblar) migratsiyaning asosiy omiliga aylandi. Yangi davrda esa sanoat inqilobi, kolonizatsiya va kapital nakoplyatsiyasi migratsiyani iqtisodiy majburiyatga aylantirdi.

P. Sorokinning ijtimoiy stratifikatsiya nazariyasiga ko'ra, migratsiya ijtimoiy mobilikning fazoviy ifodasidir [9]. Individlar o'z ijtimoiy maqomini yaxshilash maqsadida yangi makonlarga ko'chadilar. Bu mexanizm quyidagi bosqichlardan iborat:

Bosqich	Tavsifi	Natijasi
Motivatsiya	Iqtisodiy, siyosiy, madaniy sabablar	Ko'chish qarori
Harakat	Fazoviy transfer, chegaralarni kesish	Yangi muhitga kirish

Bosqich	Tavsifi	Natijasi
Adaptatsiya	Til, madaniyat, qonunlarni o'zlashtirish	Ijtimoiy integratsiya
Transformatsiya	Identiklikning qayta shakllanishi	Yangi ijtimoiy rol

Migratsiya madaniy diffuziyaning asosiy kanali hisoblanadi. K. Levi-Strossning struktural antropologiyasiga ko'ra, madaniyatlar o'zaro ta'sir orqali rivojlanadi [10]. Migrantlar yangi jamiyatga o'z an'analari, tili, dini va qadriyatlarini olib keladi, bu esa qabul qiluvchi jamiyatning madaniy landshaftini boyitadi.

Migratsiyaning uzoq muddatli oqibatlaridan biri – diasporalarning paydo bo'lishidir. Diaspora – bu vatanidan uzoqda yashovchi, lekin o'z madaniy-milliy identikligini saqlab qolgan jamoaviylik shaklidir.

B. Andersonning "Tasavvur qilingan jamoalar" kontseptsiyasiga ko'ra, diasporalar milliy identiklikni transnatsional darajada qayta ishlab chiqaradi [12]. Bu mexanizm migratsiyaning aksiologik ahamiyatini ochib beradi: migratsiya nafaqat individual, balki jamoaviy identiklikning transformatsiyasiga olib keladi.

Migratsiya jarayonining eng murakkab jihati – migrantlarning yangi jamiyatga integratsiyasi yoki aksincha, segregatsiyasi masalasidir. Bu dialektik jarayon quyidagi omillarga bog'liq: qabul qiluvchi jamiyatning darajasi: Madaniy ochiqlik, iqtisodiy imkoniyatlar, huquqiy kafolatlar.

O'zbekiston tajribasida mehnat migrantlarining Rossiya, Qozog'iston va boshqa mamlakatlarga ketishi va ularning qaytishi jarayonida integratsiya muammolari kuzatilmoqda. Bu jarayonni boshqarish uchun ilmiy asoslangan ijtimoiy-falsafiy yondashuv zarur.

Zamonaviy globallashuv sharoitida migratsiya yangi sifat kasb etdi – transmilliylik. U. Bekning "kosmopolit jamiyat" kontseptsiyasiga ko'ra, zamonaviy inson bir vaqtning o'zida bir necha mamlakatlar bilan bog'liq holda yashaydi [13]. Transmilliy migrantlar o'z vatani va qabul qiluvchi mamlakat o'rtasida doimiy aloqani saqlaydi, bu esa identiklikning "gibrid" shaklini keltirib chiqaradi.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi "raqamli migratsiya" fenomenini keltirib chiqardi. Insonlar fizik jihatdan ko'chmay turib, virtual fazo orqali yangi madaniy muhitga kirishadilar. S. Kastelsning "tarmoq jamiyati" nazariyasiga ko'ra, virtual migratsiya real migratsiyaning alternativ shakliga aylanib bormoqda [14].

Zamonaviy dunyoda siyosiy inqirozlar, urushlar va iqlim o'zgarishlari majburiy migratsiyani kengaytirmoqda. BMT Qochqinlar bo'yicha Oliy komissarligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda dunyo bo'ylab 110 milliondan ortiq inson majburiy ko'chishga majbur bo'ldi [15]. Bu holat inson huquqlari, gumanitar yordam va xalqaro huquq muammolarini keltirib chiqaradi.

Migratsiya jarayonida milliy identiklikning transformatsiyasi muhim falsafiy muammoga aylanadi. Ch. Teylor "Identiklik inqirozi" asarida quyidagicha yozadi: "Identiklik – bu bizning 'kimligimiz' haqidagi hikoya. Migratsiya bu hikoyani qayta yozishni talab qiladi, chunki inson yangi madaniy kontekstda o'zini qayta anglaydi" [16, B. 78]. Bu fikr migratsiyaning ekzistensial jihatini ochib beradi: migratsiya nafaqat fazoviy, balki mavjudlik darajasidagi o'zgarishdir.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, migratsiya genezisini tushunish uchun faqat iqtisodiy yoki demografik yondashuv yetarli emas. Migratsiyani ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish uning ontologik, aksiologik va epistemologik jihatlarini ochib beradi.

Tanqidiy yondashuvning ahamiyati: migratsiyani ideallashtirish yoki uni faqat muammo sifatida ko'rish xato yondashuvdir. Migratsiya – bu dialektik jarayon bo'lib, u ijobiy (madaniy almashinuv, iqtisodiy rivojlanish) va salbiy (ijtimoiy keskinlik, identiklik inqirozi) oqibatlarga ega.

Sharq falsafasida migratsiya ko'pincha ma'naviy safar, haqiqat izlash yo'li sifatida qaralgan (masalan, sufiylik an'anasidagi "safar" tushunchasi). G'arb falsafasida esa migratsiya ko'proq iqtisodiy-siyosiy kontekstda tahlil qilingan. Zamonaviy tadqiqotlarda bu ikki yondashuvni integrallashtirish maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston kontekstidagi amaliy ahamiyat shundan iboratki mehnat migratsiyasining keng tarqalishi, diasporalarning faolligi va madaniy almashinuv jarayonlari ilmiy asoslangan migratsiya

siyosatini ishlab chiqishni talab qiladi. Migratsiya genezisini tushunish bu siyosatni falsafiy-nazariy asoslashga xizmat qiladi.

Xulosa. Migratsiya jarayonining genezisi inson mavjudligining fazoviy-vaqtiy shakli sifatida namoyon bo'ladi. U biologik ehtiyojlardan boshlanib, ijtimoiy-madaniy transformatsiyagacha bo'lgan evolyutsion rivojlanishga ega. Migratsiyaning shakllanishi to'rtta asosiy mexanizm orqali amalga oshadi: (a) ijtimoiy mobilitat, (b) madaniy almashinuv, (c) diaspora shakllanishi, (g) integratsiya-segregatsiya dialektikasi. Bu mexanizmlar o'zaro integrallashgan holda migratsiya oqimlarini boshqaradi.

Migratsiya nafaqat demografik hodisa, balki qadriyatlar tizimining transformatsiyasi, identiklikning qayta shakllanishi va madaniy diffuziyaning asosiy kanali hisoblanadi. Globallashuv sharoitida migratsiya yangi sifat kasb etdi – transmilliylik, raqamli migratsiya va majburiy ko'chish jarayonlari migratsiya genezisining zamonaviy bosqichini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2024 Highlights. – New York: UN, 2024. – 48 p.
2. Ibn Xaldun. Muqaddima: Tarix falsafasiga kirish / Per. s arab. – Toshkent: Sharq, 2008. – 560 b.
3. Rikyor P. Pamyat, istoriya, zabvenie / Per. s fr. – M.: Universitetskaya kniga, 2004. – 720 s.
4. Hegel G.V.F. Filosofiya istorii / Per. s nem. – M.: Mysl, 1993. – 479 s.
5. Berdyayev N.A. O naznachenii cheloveka. – M.: Respublika, 1993. – 384 s.
6. Aristotel. Politika / Per. s drevnegrech. – M.: Mysl, 1983. – 464 s.
7. Al-Farobiy. Fozil odamlar shahri / Per. s arab. – Toshkent: Fan, 2005. – 288 b.
8. Marks K. Kapital. T. 1 / Per. s nem. – M.: Politizdat, 1988. – 901 s.
9. Sorokin P. Sotsialnaya i kulturnaya dinamika / Per. s angl. – M.: Astrel, 2006. – 1176 s.
10. Levi-Stross K. Strukturalnaya antropologiya / Per. s fr. – M.: Nauka, 1985. – 536 s.
11. Bauman Z. Suyuq zamona: Yangi davrning og'irligi / Per. s angl. – Toshkent: Jahon, 2019. – 256 b.
12. Anderson B. Voobrazhayemye soobshchestva / Per. s angl. – M.: Kanon-Press, 2001. – 288 s.
13. Bek U. Kosmopoliticheskoe mirovozzrenie / Per. s nem. – M.: Tsentr issledovaniy postindustrialnogo obshchestva, 2008. – 336 s.
14. Kastels M. Galaktika Internet: Razmyshleniya ob Internetе, biznese i obshchestve / Per. s angl. – Yekaterinburg: U-Faktoriya, 2004. – 328 s.
15. UNHCR. Global Trends: Forced Displacement in 2023. – Geneva: UNHCR, 2024. – 64 p.
16. Teylor Ch. Identiklik i sovremennost / Per. s angl. – M.: Praksis, 2003. – 288 s.
17. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. Mehnat migratsiyasi bo'yicha ma'lumotlar. – Toshkent, 2024. – [Elektron manba].
18. Karimov I.A. Bunyodkorlik yo'lidan. – Toshkent: O'zbekiston, 2015. – 320 b.
19. Ergashev I. Migratsiya va ijtimoiy o'zgarishlar. – Toshkent: Fan, 2020. – 240 b.
20. Otamurodov S. Globallashuv va milliy identiklik. – Toshkent: Jahon, 2022. – 192 b.

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].